

УДК 378.016:[111.852:94

Царенок Андрій

ORCID 0000-0002-9461-7305

Доктор філософських наук,
доцент кафедри філософії та культурології,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: tsarenok-sever@ukr.net

Богун Микола

ORCID 0000-0002-8721-6298

Кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та культурології,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Україна, Чернігів) E-mail: nbogun@dnet.com.ua

НАВЧАЛЬНИЙ СПЕЦКУРС «ЕСТЕТИКА ІСТОРІЇ» ДЛЯ АСПІРАНТІВ-ФІЛОСОФІВ

У статті наводиться низка методичних рекомендацій для успішного викладання спецкурсу «Естетика історії», нещодавно вперше введеного до навчальної програми з підготовки слухачів аспірантури спеціальності 033 – Філософія Інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Метою праці є визначення основ спецкурсу «Естетика історії», який пропонується здобувачам наукового ступеня кандидата філософських наук (Ph. D. у галузі філософії).

Методологією дослідження постає поєднання методів поміркованого раціоналізму, узагальнення та систематизації навчального матеріалу, психології освітнього процесу.

Наукова новизна полягає в розробці навчально-методичного підручтя для викладання аспірантам-філософам естетики історії.

Висновки. На передбачених навчальним навантаженням лекційних заняттях пропонується послідовно розкрити три фундаментальні теми – 1) «Естетика історії: попередні поняття», 2) «Філософсько-естетичне осмислення історичного нарративу» та 3) «Філософсько-естетичне осмислення історичного процесу». Перша з них постає пропедевтичною, призначеною для загального ознайомлення аспірантів із естетикою історії, її істотними рисами, призначенням, місцем у системі філософських знань, а також із історією розвитку естетико-естетичного дискурсу давнини та сьогодення. Друга тема присвячена реалізації естетичного підходу у процесі дослідження історичних студій та побудованих на їх основі історичному нарративі – науковому, науково-популярному та художньому. В межах вивчення третьої теми аспіранти матимуть можливість ознайомитися зі специфікою філософсько-естетичного погляду на історію людства, який передбачає дослідження чуттєво-емоційної реакції особистості та суспільства на ті чи інші процеси та події, значення людських переживань та імагінативної активності в розвитку суспільства тощо. Важливою ознакою спецкурсу «Естетика історії» повинен вступити його особливо розвинений теоретичний вимір, що допоможе аспірантам розвинути здібність до побудови струнких теоретичних систем.

Ключові слова: навчальний спецкурс, аспіранти, філософія, філософія історії, естетика історії.

Постановка проблеми. Філософія історії як найзагальніша теорія історичних студій та історичного процесу конче потрібна людству. В цьому переконує вже сама лише перша чверть нинішнього, XXI століття, сповнена низки резонансних подій, на превеликий жаль, далеко не завжди радісних та обнадійливих. Осмислення особливостей суспільного розвитку, а також розвитку історичної науки з філософських позицій залишається мега-актуальним: достойна філософія історії здатна виступити чинником стримування й навіть подолання того чи того історичного негативу, маючи благотворний вплив на індивідуальну та суспільну свідомість.

Приємно, що ця галузь філософських знань не припиняє викликати інтерес із боку розробників навчально-освітніх програм. Дисципліна під відповідною назвою впевнено й цілком законно набула статусу обов'язкового предмету для вивчення майбутніми філософами. Такий стан речей можна тільки вітати: за умови належного її викладання «Філософія історії», по-перше, неодмінно сприятиме підвищенню якості загальної підготовки дослідників сучасного, а по-друге, можливо, й знаходитиме серед них своїх щирих симпатиків, просякнутих бажанням стати на стежину історіософських пошуків.

Вивчення філософії історії природно передбачає ознайомлення з її структурними частинами, зокрема, із ще відносно маловідомою (в певному сенсі екзотичною) естетикою історії. На наш погляд, остання в будь-якому разі заслуговує на більшу чи меншу увагу в процесі підготовки майбутніх гуманітаріїв – істориків, філологів, мистецтвознавців, культурологів і поетів філософів. Доречним постає навіть цілеспрямоване введення окремого відповідного спецкурсу до переліку предметів, призначених для вивчення в закладах вищої освіти юними науковцями.

До такого, сподіваємось, справді правильного й перспективного кроку торік удалося керівництво Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вперше в багатолітній історії цього закладу його вихованці – аспіранти спеціальності 033 – Філософія – отримали змогу вивчати предмет «Естетика історії». Розробка його програми являє собою важливе, нелегке й водночас цікаве завдання, успішне виконання якого допоможе оптимізувати підготовку майбутніх фахівців у сфері філософських дисциплін.

Аналіз досліджень і публікацій. Огляд фахової літератури засвідчує наявність низки наукових праць, автори яких звертаються до характерної для естетики історії проблематики та оперують власне словосполученням «естетика історії». Йдеться про, зокрема, студії Адольфа Діроффа [5], Йорна Рюзена [7], Алана Манслоу [6] та ін. Наявність спроб запропонувати, обґрунтувати та втілити в життя відповідний підхід до осмислення історичних досліджень та історичного процесу являє собою досить вагому підставу для вдосконалення та подальшої теоретичної розробки такого підходу, а разом і для розробки означеного спецкурсу, в якому слід здійснити огляд різних естетико-історичних ідей, намагаючись виділити з-поміж них удалі, конструктивні й доповнюючі їх новими теоретичними акцентами.

Автори цієї статті в попередніх публікаціях уже звертали увагу на структуру та змістове наповнення спецкурсу з естетики історії, який, на їхню думку, слід використати для покращення підготовки майбутніх фахівців-гуманітаріїв [2; 4]. Окрім того, наважимося зазначити, що важливою віхою у розвитку вітчизняного естетико-історичного дискурсу та традиції ознайомлення із його засновками прийдешніх генерацій науковців став вихід у світ навчально-методичного посібника «Естетика історії» (Чернігів, 2023 р.) [3].

Водночас рекомендації щодо істотних характеристик спецкурсу, що містяться у згаданих навчально-методичних публікаціях, були зроблені зі сподіванням на певні (доволі розлогі) часові параметри пропонованої дисципліни. Однак спецкурс, введений для аспірантів-філософів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського, наразі є вельми скромним за своїми розмірами, буди розрахованим лише на 5 лекцій (10 годин), які увінчуються заліком. До того ж він передбачений для підготовки саме здобувачів наукового ступеня кандидата філософських наук (Ph. D. у галузі філософії). Таким чином, існує потреба в новій, зміненій навчально-методичній розробці, набагато лаконічнішій та зорієнтованій насамперед на аспірантську аудиторію.

Метою статті є визначення засновків спецкурсу «Естетика історії», адресованого слухачам аспірантури спеціальності 033 – Філософія.

Методологією дослідження постає поєднання методів 1) поміркованого раціоналізму, 2) узагальнення та систематизації навчального матеріалу, а також 3) психології освітньо-виховного процесу.

Наукова новизна полягає у створенні навчально-методичної основи для ознайомлення аспірантів-філософів із естетикою історії.

Результати дослідження. Спочатку розглянемо деякі важливі *передумови* вивчення студентами спецкурсу «Естетика історії». Однією з них природно виступає обов'язкове оволодіння майбутніми філософами дисципліною «Естетика». Слухачі цього курсу повинні розуміти специфіку естетики як філософської науки, знати про варіативність смислового наповнення поняття «естетика», орієнтуватися в системі естетичних категорій тощо. На наше переконання, дуже бажано, щоб викладач подбав про ознайомлення студентів із новітньою тенденцією в царині філософсько-естетичних пошуків, сутність якої полягає у прагненні істотно розширити предмет естетики.

Цілком зрозуміло, що іншою необхідною передумовою викладання юним дослідникам естетики історії є вивчення ними дисципліни «Філософія історії». (Студенти спеціальності 033 – Філософія, які навчаються в Навчально-науковому інституті історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського, мають змогу добре ознайомитися з цим предметом на останньому курсі бакалаврату – протягом VII семестру. Слід віддати керівництву інституту належне: для викладання філософії історії виділяється 10 лекцій та 10 семінарів. Такі часові параметри є достатніми для досить

грунтовного ознайомлення здобувачів освіти з пропедевтичним, історичним та теоретичним вимірами дисципліни).

Описуючи та аналізуючи структуру філософії історії, викладачу доцільно звернути увагу студентів на існування такого її компоненту як естетика історії, дати стисло її характеристику й анонсувати, що відповідний спецкурс буде викладатися для слухачів аспірантури. В такий спосіб у здобувачів вищої освіти з'явиться можливість скласти попереднє уявлення про філософсько-естетичне осмислення історичної науки, історичного нарративу та історичного процесу. Окрім того, згаданий анонс, адресований випускникам бакалаврату, гіпотетично може стати для них додатковим стимулом для вступу до аспірантури, ба навіть зацікавити настільки, що вони виявлять бажання так чи так використовувати або / та розвивати естетико-історичний підхід у власних наукових студіях, зокрема, на сторінках майбутньої кандидатської (і, можливо, навіть докторської) дисертації.

На передбачених навчальних навантаженнях лекційних заняттях доцільно розглянути *три фундаментальних теми*, розкриття яких допоможе здобувачам наукового ступеня збагнути характерні риси естетики історії, її завдання, історію розвитку та структуру, а також власне практику застосування естетико-історичного підходу.

Перші дві лекції слід присвятити висвітленню теми *«Естетика історії: попередні поняття»*. Цей крок є цілком закономірним та прогнозованим, оскільки, як добре відомо, вивчення будь-якої дисципліни належить розпочинати якраз із попереднього розкриття її сутності, структурного та функціонального її аналізу.

Пропедевтична тема вельми обсяжна: її розкриття зовсім не випадково розраховане саме на два заняття. Слухач аспірантури може виявити своєрідний прагматизм, воліючи зекономити свої сили та час, зосередитися на вивченні того матеріалу, який особливо посприяє його професійному зростанню, допоможе успішно підготуватися до всіх заліків та іспитів і, зрештою, успішно (та, будемо відверті, якомога швидше) захистити дисертацію. Викладачу естетики історії слід чітко, послідовно, не завжди уникаючи деталізації, роз'яснити, що ж саме являє собою його «екзотичний» предмет і навіщо він потрібен (не виключаємо, останнє питання з особливою силою непокоїтиме прагматичних слухачів аспірантури). Звісно, наразі мова йде саме про попереднє роз'яснення: кращому розумінню аспірантами сутності естетики історії сприятиме засвоєння лекційного матеріалу наступних занять.

Під час розкриття першої теми методично доцільним постає нагадування аспірантам про сутність і значення філософії історії та естетики. На наш погляд, на початковій лекції слід обов'язково наголосити на гносеологічному статусі естетичної теорії (цьому допоможе невеликий екскурс до історії естетики як самостійної філософської науки, зокрема, згадка про запропоноване А. Г. Баумгартеном визначення естетики як «нижчої гносеології»). Перспективним видається розвиток естетичного дискурсу саме як доповнення до логіки. З цього погляду важко переоцінити когнітивний потенціал естетики, зосередженої на дослідженні історичного процесу, позаяк в останньому людська логіка як така може серйозно поступатися саме чуттєвості в широкому («баумгартенівському») сенсі цього терміну. Чуттєві враження, переживання, уява грають свою вагомую роль в історії людства (та й у розвитку історичної науки, не кажучи вже про історичне мистецтво). Такий стан речей уможлиблює висновок щодо необхідності існування естетики історії як компоненти філософсько-історичної сфери знань.

В межах цієї царини естетика історії виступає, так би мовити, її крейсуною структурною частиною. З одного боку, вона може розглядатися в якості складової гносеології історії, з іншого – онтології історії чи антропології історії. Водночас не слід заперечувати й можливість її самостійного буття у сфері філософсько-історичного знання. Так чи так, естетика історії має функціонувати як специфічний різновид філософського осмислення історичного нарративу та життя окремих народів, держав чи всього людства, який базується на акцентованому дослідженні людської чуттєвості як чинника історичного процесу, здатності останнього викликати певні емоційні реакції у сучасників, художньої інтерпретації певних резонансних подій як сучасниками, так і їхніми нащадками та ін.

Пропедевтичний екскурс до історії естетико-історичного дискурсу має бути стислим; його бажано здійснити з допомогою відеопрезентації, що розповідає про різних мислителів, насамперед про тих, хто свідомо послуговувався та послуговується терміном «естетика історії» (як-от про Адольфа Діроффа, Арсенія Гулигу, Алана Манслоу чи Константіна Ісупова), засвідчуючи правомірність буття відповідної галузі філософських знань.

Цей екскурс буде закономірно пов'язаний із згадуванням різних дефініцій поняття «естетика історії». Огляд таких визначень викладачу досить доречно завершити, пропонуючи власну дефініцію – висловлюючи своє (безперечно, адекватне, правильне) бачення предмету естетико-історичного дискурсу. Вважаємо, що, даючи визначення терміну «естетика історії», треба враховувати означену нову тенденцію гранично розширювати предмет естетики, виходячи за межі її усталеного тлумачення як філософії краси або філософії мистецтва. (Так, у посібнику «Естетика історії» (Чернігів, 2023 р.) остання визначається як «галузь філософії історії, метою якої є дослідження історичного нарративу та історичного процесу з погляду загальної теорії чуттєво-емоційного пізнання, уяви та художньої творчості» [3]).

Понятійно-категоріальний апарат естетики історії нагадує понятійний тезаурус власне естетичної науки. Аспірантам слід пояснити, що відповідні терміни («естетичне», «чуття», «відчуття», «почуття», «переживання», «емоція», «уява», «образ», «художня творчість», «мистецтво», «краса», «прекрасне», «потворне», «піднесене», «героїчне», «низьке», «драматичне» тощо) наразі використовуються під час акцентованого осмислення розвитку суспільства, історичної науки та історичного мистецтва.

Окресливши зв'язок естетики історії з іншими науками (при цьому доцільно навіть порівняти її з історичною психологією та психоісторією), викладач має вдатися до здійснення її функціонального аналізу.

По-перше, як і будь-яка інша філософська дисципліна, естетика історії виконує світоглядну функцію – допомагає збагатити й розвинути людський світогляд, удосконалити його теоретико-історичну складову. Другою функцією цієї галузі знань треба визнати пізнавально-методичну функцію: естетика історії повинна сприяти розвитку історичних студій та історичного мистецтва, допомагати розробці стратегії наукової та художньої інтерпретації минулого та сьогодення суспільного життя. Окрім того, застосування естетико-історичного підходу в ідеалі має оптимізувати наукове прогнозування майбутнього: відповідно, третьою функцією нашої дисципліни виступає прогностична функція.

Насамкінець викладач повинен звернути увагу аспірантів на структурні компоненти естетики історії – 1) вихідні теоретичні основи та історію естетики історії (інакше кажучи, на окреслену нами пропедевтику), 2) філософсько-естетичне осмислення історичного наративу та 3) філософсько-естетичне осмислення історичного процесу. Від цього структурного аналізу дисципліни логічно й легко перейти до розкриття наступних тем.

На третій лекції доречно висвітлити тему *«Філософсько-естетичне осмислення історичного наративу»*. Викладачу слід одразу ж наголосити, що важливим завданням естетики історії постає, зокрема, дослідження власне процесу дослідження історії. Безперечно, естетико-історичний підхід до осмислення історичних студій є вельми специфічним: він передбачає взяття до уваги та раціональне осягнення ролі людської чуттєвості в пізнанні суспільного життя. Причому наразі мається на увазі не лишень чуттєвий досвід історика як шукача фактів, – але й його почуття, здатність до емпатії та, зрештою, імагінативна активність (себто активність його уяви) як інтерпретатора знайденого фактичного матеріалу.

Згодом, констатувавши, що результатом дослідження минулого виступає особливий різновид наративу – оповідь про певні процеси та події в житті суспільства, – викладач пропонує виділити три його різновиди: науковий, науково-популярний та художній (мистецький). Межа між ними може бути розмитою, однак запропонований розподіл таки має свої вагомні підстави, які не можуть не зацікавити естетику історії. Розвиток історичного наративу (так само, як і інших наративів – теологічного, філософського, культурологічного, природознавчого тощо) в кожному конкретному випадку являє собою взаємодію двох вимірів – назовемо їх інформативно-дискурсивним та художнім або, інакше кажучи, «науковості» та «художності». Аналіз їх співвідношення – ще одне з важливих і характерних завдань естетики історії – уможливорює віднесення тієї чи іншої оповіді до певного різновиду історичного наративу.

Цілком природно, інформативно-дискурсивний вимір переважатиме в межах саме наукової оповіді про історичні процеси та події. Суттєве «розбавлення» історичної «науковості» «художністю» ми спостерігаємо, маючи справу з популяризацією історичних знань, із їх адаптованою для розуму та почуттів якнайширшого загалу презентацією (чудовим прикладом такої адаптації є музейна експозиція).

Зрештою, особливо високим ступенем художності відрізняється третій різновид історичного наративу – історичне мистецтво, себто власне художня інтерпретація «певних подій, що відбулися, відтворення атмосфери минулого та зображення видатних діячів історії, їхнього світогляду, думок, переживань, пристрастей, учинків у художній спосіб» [3]. Давши стисло характеристику історичному мистецтву, доцільно зупинитися на загальному огляді хрестоматійних різновидів художньої культури, кожен із яких так чи так може бути присвячений історичній проблематиці (архітектури, скульптури, живопису, графіки, літератури, музики, хореографії, театру та кіномистецтва). Безперечно, такий огляд має супроводжуватися постійним зверненням уваги на історичний потенціал мистецьких звершень, на їхню здатність відображати якість відомі події, занурювати читача чи глядача в історичну атмосферу тощо. При цьому викладачу слід не лише наводити доречні приклади (цьому, звісно, сприятиме відповідна наочність), але й активно апелювати до ерудиції аспірантів, їхнього власного досвіду сприйняття історичних художніх творів, а також спробувати ініціювати спільне бліц-обговорення прикметного естетико-історичного питання щодо співвідношення історичної та художньої правди.

Дві останні лекції рекомендуємо присвятити важливій і нелегкій темі *«Філософсько-естетичне осмислення історичного процесу»*. Подібно до філософії історії взагалі, її складова частина «естетика історії» прагне осмислити роль особистості та певних суспільних груп, об'єднаних в історії. Звісно, наразі

мова йде про особливий погляд на останню, а саме про виділення й раціональне осягнення парараціонального й навіть ірраціонального чинників життя суспільства. Якщо попередня, друга тема була присвячена людській чуттєвості (в уже означеному нами широкому сенсі цього слова) як фактору впливу на розвиток історичного наративу, то третя – людській чуттєвості як одному із засобів пізнання історичного процесу, а також як одному з його творців.

Історичний процес не тільки осягається інтелектуально, але й сприймається в чуттєвий спосіб. Ті чи ті процеси та явища в історії людства не завжди є особливо прикметними, резонансними для індивідуальної та суспільної свідомості. Існує навіть наступна цікава думка: «давно помічено: радикально нові події входять у наше життя, за висловом М. Гайдеггера, «на голубиних ніжках» – тихо, непомітно, скромно; і лише набравши сили, вони заявляють про себе громовими перекатами» [1]. Вважаємо, що так буває не кожного разу, однак із такого роду метаморфозами ми справді зустрічаємось в історії. І нечутна (чи майже нечутна) хода «голубиних ніжок», і «різнокаліберний» звук «громових перекатів» викликають неабиякий інтерес із боку філософа-естетика: ступінь враження, яке справляє історична реальність на суб'єктів її пізнання, спричинені цим враженням ефект, переживання (як-от переживання прекрасного, піднесеного, сумного, веселого тощо), різноманітні психологічні стани (наприклад, депресії, шоку чи спокою, вмירותворення, радості) та вчинки теж слід визнати предметом естетики історії, – має зазначити викладач. І цілком зрозуміло, що чуттєве сприйняття й емоційна оцінка історичних подій більшою чи меншою мірою впливає на їх інтелектуальну інтерпретацію, на ствердження певної суспільної думки – вагомого чинника історії: вивчення суспільної свідомості не може не передбачати осмислення суспільної чуттєвості, що вчергове свідчить про значення естетико-історичного підходу.

Окрім того, вражаючи людську свідомість, історичні реалії сприяють утворенню в її межах певних образів, зокрема, образів якихось прикметних подій, як-от революцій, путчів, дефолтів, інаугурацій, вінчань на царство, перемог, нагороджень, або історичних діячів – лідерів, маргіналів, кривдників, гнобителів, реформаторів, героїв, визволителів, філантропів та ін.

Досліднику минулого й сьогодення суспільства неприпустимо ігнорувати почуття й імагінативну активність індивідуальної та суспільної свідомості, позаяк їхня роль в історії може бути досить суттєвою: ми нерідко маємо справу з історичними прецедентами, коли чуттєвість суб'єктів історії перевершує їхню раціональність, затьмарює її, виходить на перший план, і такі випадки повинні стати не лише предметом історичної психології, але й естетики історії як найзагальнішої теорії ролі наших чуттєвих сприйнятів, переживань та уяви в історичному процесі. До того ж, останній небезпідставно може порівнюватись із процесом художньої творчості, яка являє собою, мабуть, найбільш відомий предмет естетичної науки, згідно з усталеною традицією її трактування. В житті суспільства нас постійно зустрічають творці тих чи інших подій, які відчутно нагадують митців – митців посередніх, талановитих, ба навіть геніальних (шоправда, далеко не завжди обдарованість, здатність історіотворення може використовуватись ними з благою метою). Естетика історії, послуговуючись наявними достойними здобутками в царині пізнання художньої творчості, повинна, наскільки це можливо, збагнути творчість історичну, спрямувати свій потенціал на осягнення внутрішнього світу видатних особистостей, які виступали чи виступають ініціаторами певних змін у соціумі, працюють над «живописним полотном» суспільного буття.

І як теорія історичної творчості, і як філософія людської чуттєвості як чинника історичного процесу взагалі, естетика історії має звертати свій погляд не лише на минуле та теперішнє. Будь-яке істинне знання про дійсність сприяє науковому передбаченню; розкриття третьої теми слід завершити постановкою питання про естетико-історичне прогнозування, яке необхідно засновувати на правильному розумінні чуттєво-емоційної та імагінативної сфери.

Позаяк спецкурс «Естетика історії» наразі адресований саме аспірантам-філософам, усі пропоновані теми потрібно висвітлювати, активно вдаючись до теоретизування: викладач має явити собою гідний приклад мислителя-теоретика, пропонована ним дисципліна повинна вразити чіткістю та стрункістю теоретичних конструкцій, виступити мініатюрною й водночас якомога витонченішою системою теоретичних узагальнень. Такий підхід сприятиме належному професійному становленню слухачів аспірантури, привчатиме їх до побудови теорій, до методичного, послідовного та системного осмислення різних філософських питань, а отже й оптимізує роботу над дисертаційними дослідженнями.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Беручи до уваги, що на вивчення спецкурсу «Естетика історії» наразі виділено лише 10 годин лекційних занять, слід присвятити їх розкриттю трьох базових тем, а саме: 1) «Естетика історії: попередні поняття», 2) «Філософсько-естетичне осмислення історичного наративу» та 3) «Філософсько-естетичне осмислення історичного процесу». Це допоможе аспірантам скласти адекватне (втім, усе ж попереднє) уявлення про сутність естетики історії, про її структуру, а також про її науково-дослідницьку та культурно-просвітницьку місію, що природно сприятиме достойній підготовці здобувачів наукового ступеня до заліку із предмету.

Майбутні фахівці в царині філософських студій – кандидати та доктори філософських наук – мають не тільки збагатити свою ерудицію, але й оволодіти майстерністю теоретизування. Відповідно, спецкурс «Естетика історії» (як і інші пропоновані аспірантам навчальні дисципліни) має відрізнятися наявністю особливо розвиненого теоретичного виміру: естетико-історичну сферу знань слід представити насамперед як доволі струнку теоретичну систему, послуговування якою оптимізує дослідження історичної науки, історичного мистецтва та власне історичного процесу.

Пропонований наразі спецкурс доречно вважати апробацією – започаткуванням викладання естетики історії для здобувачів філософської освіти, яке, сподіваємось, у недалекому майбутньому стане гідною науково-освітньою традицією. Також висловимо сподівання, що, доводячи свою потрібність для молодих дослідників, спецкурс «Естетика історії» буде із плином часу заслужено розширюватись: збільшиться кількість годин, відведених для лекцій; до їх будуть додані й години, відведені для проведення семінарів.

Гадаємо, доведення доречності такого розширення пропонованого спецкурсу має здійснюватися не тільки у практичний спосіб: теоретичне обґрунтування важливості збільшення годин, які виділяються для вивчення естетики історії, являє собою перспективу подальших філософсько-освітніх та педагогіко-методичних досліджень. І можливим надзавданням їх узагалі є сприяння перетворенню спецкурсу «Естетика історії» на повноцінний, розлогий та особливо цінний для всіх гуманітаріїв без винятку навчальний курс.

References

1. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 367 с.
Kryms'kyj, S. B. (2008). *Pod sygnaturoju Sofiji* [Under Sofia's signature]. Kyiv: Vyd. dim «Kyjevo-Mohylians'ka akademija» [in Ukrainian].
2. Царенок А. В., Богун М. О. Навчальний спецкурс «Естетика історії» для студентів гуманітарних спеціальностей. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 21 (177). Чернігів, 2023. С. 50–55.
Tsarenok, A. V., Bohun, M. O. (2023). *Navchal'nyj spetskurs «Estetyka istoriji» dl'a studentiv humanitarnyh spetsial'nostej* [Special academic discipline «Aesthetics of history» for students of humanitarian specialties]. *Visnyk Natsional'noho univertsytetu «Chernihiv's'kyj kolehium» imeni T. H. Shevchenko* [Bulletin of T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»], Volume 21 (177), 50–55 [in Ukrainian].
3. Царенок А. В. Естетика історії: Навчально-методичний посібник. Чернігів: НУ «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2023. 104 с.
Tsarenok, A. V. (2023). *Estetyka istoriji: Navchal'no-metodychnyj posibnyk* [Aesthetics of history: Basic methodological guide]. Chernihiv: T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» [in Ukrainian].
4. Царенок А. В. Навчальний спецкурс «Естетика історії»: призначення та структура. *Proceedings of the scientific and pedagogical internship, May 29 – July 9, 2023*. Klaipėda, Republic of Lithuania: Lithuania Business College, 2023. P. 64–69.
Tsarenok, A. V. (2023). *Navchal'nyj spetskurs «Estetyka istoriji»: pryznachenn'ia ta struktura* [Special academic discipline «Aesthetics of history»: mission and structure]. *Proceedings of the scientific and pedagogical internship, May 29 – July 9, 2023*. Klaipėda, Republic of Lithuania: Lithuania Business College, P. 64–69 [in Ukrainian].
5. Dyroff A. Betrachtungen über Geschichte. Köln, 1925. 144 s.
Dyroff, A. (1925). *Betrachtungen über Geschichte*. Köln [in German].
6. Munslow A. The Aesthetics of History. Routledge, 2022. 204 p.
Munslow, A. (2022). *The Aesthetics of History*. Routledge [in English].
7. Rösen J. Rhetoric and Aesthetics of History: Leopold von Ranke. *History and Theory*. 1990. Volume 29. No. 2. S. 190–204.
Rösen, J. (1990). *Rhetoric and Aesthetics of History: Leopold von Ranke*. *History and Theory*, 1990, Volume 29, No. 2, 190–204 [in English].

Andrii (Andrey) Tsarenok

ORCID 0000-0002-9461-7305

Doctor of Philosophical Sciences
Associate Professor of Department
of Philosophy and Cultural Studies,

T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: tsarenok-sever@ukr.net

Mykola Bohun

ORCID 0000-0002-8721-6298

Doctor of Philosophy, Associate Professor,
Associate Professor of Department
of Philosophy and Cultural Studies,

T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: nbogun@dnet.com.ua

SPECIAL ACADEMIC DISCIPLINE «AESTHETICS OF HISTORY» FOR POSTGRADUATE STUDENTS-PHILOSOPHERS

The study presents a system of methodological recommendations concerning teaching of a special discipline «Aesthetics of history». This course addressed to postgraduate students (specialty 033 – Philosophy) has been recently included in educational program in O. M. Lazarevskiy Institute of history and social and humanitarian disciplines of T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium».

***The aim of the article** is to define the basis of the special discipline «Aesthetics of history» we propose to doctoral students-philosophers.*

***The methodology of the study** presents a combination of methods of moderate rationalism, generalization and systematization of educational material and psychology of education and upbringing process.*

***Scientific novelty** is to create an educational and methodological substratum for teaching of the special course «Aesthetics of history».*

***Conclusion.** The authors of the article recommend to devote proposed lectures in aesthetics of history to the following topics disclosure: 1) «Aesthetics of history: preliminary notions», 2) «Philosophical and aesthetical comprehension of historical narrative» and 3) »Philosophical and aesthetical comprehension of the historic process». These topics formulation corresponds the structure of the aesthetics of history in general. The proposed educational material would help doctoral students to get preliminary knowledge about aesthetics of history essence, history of development and general characteristic features. Having learned about aesthetics of history as a cruising structural part of philosophy of history, students even may become interested in this branch of philosophy. Moreover since we propose this special course for postgraduate students who are supposed to work on their dissertations in philosophical (general and theoretical) sciences, it must possess rather developed theoretical dimension. Thereby this special philosophical discipline as well as the other ones would help the postgraduate students to become good theoreticians.*

***Keywords:** special academic discipline, postgraduate students, philosophy, philosophy of history, aesthetics of history.*

Стаття надійшла до редакції 11.04.2024

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор **М. О. Носко**